

DİKKAT: İnkılâp Tarihinin inkılâplar bölümü ile ilgili şimdiye kadar çıkmış KPSS sorularını incelediğimizde:

- Osmanlı Dönemindeki uygulama neydi? Dolayısıyla bu inkılâba neden ihtiyaç vardı?
- Gerçekleştirilen inkılâp neyi içermektedir?
- Gerçekleştirilen inkılâp hangi alanla ilgilidir? (Siyasi, sosyal, eğitim-kültür v.b.)
- Gerçekleştirilen inkılâp hangi Atatürk ilkeleri ile ilişkilidir?
- İnkılâbın gerçekleşme zamanı nedir? (En azından yıl olarak bilmemizde fayda olacaktır.)

Bu sebeple KPSS ders notlarımızın inkılâplar bölümünü hazırlarken yukarıdaki soruları cevaplamaya odaklandık.

KONU 1: SİYASİ ALANDA GERÇEKLEŞTİRİLEN İNKILÂPLAR

1. SALTANAT'IN KALDIRILMASI (1 KASIM 1922)

Saltanat Nedir?

Saltanat yani sultanlık demektir. Mutlak Monarşinin doğu dünyasındaki adıdır. Mutlak monarşi ise tek bir kişi ya da ailenin tüm yetkileri topladığı yönetim şeklidir.

Saltanatın Kaldırılma Sebepleri

- Türk inkılâbı hem milli bağımsızlık hem de milli egemenlik mücadelesiydi. Dolayısıyla Mustafa Kemal ve arkadaşları en baştan itibaren milli egemenliği gerçekleştirme amacındaydı.
- Milli egemenlik yolunda Amasya Genelgesi'nden itibaren adımlar atılmış, TBMM'nin açılması ve Teşkilat-ı Esasiye ile milli egemenlik fiiliyata dökülmüştü.
- İtilaf Devletleri'nin Lozan Konferansı'na Osmanlı Devleti'ni de çağırması süreci hızlandırdı.

Yapılan İnkılâp

TBMM 1 Kasım 1922'de Saltanat'ı kaldırdı. Ayrıca Halife sıfatı ile Vahdettin'in İngiltere'ye sığınması üzerine, Saltanat ve Halifelik birbirinden ayrılarak Osmanlı ailesinden Abdülmecit Efendi hiçbir siyasi yetkiye sahip olmamak şartıyla Halife ilan edildi.

NOT: Son Padişah, Sultan 6. Mehmet Vahdettin, saltanatın kaldırılması üzerine İngilizlere sığınma talebinde bulunarak ülkeyi terk etmiştir.

Saltanatın Kaldırılması hangi Atatürk ilkeleri ile ilgilidir?

- Saltanatın kaldırılması öncelikle milli egemenliği gerçekleştirmek için atılan bir adım olduğu için önce Atatürk ilkelerinden **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.
- Saltanat ve Halifelik birbirinden ayrıldı (Din ve devlet işleri) için ikinci dereceden **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.

DİKKAT: Atatürk ilkelerinin tamamı birbiri ile ilişkilidir. Çoğu birbirinin sonucudur. Bu yüzden bu tür sorularda mümkün olduğu kadar sınırlı düşünmemiz gerekmektedir.

Saltanatın Kaldırılmasının Sonuçları

- Milli egemenliği gerçekleştirme yolunda çok önemli bir adım daha atılmış oldu.
- Devlet başkanlığı ve rejimin adının konması sorunlarını su yüzüne çıkardı. (Bu da Cumhuriyet'in ilanını hızlandırdı.)
- Türkiye'nin Lozan'a tek ve güçlü bir şekilde gitmesi sağlandı.
- Osmanlı Devleti resmen sona erdi.

NOT: Osmanlı Devleti, İstanbul'un resmen işgali ile fiilen, Mudanya Ateşkesi ile hukuken sona ermiştir.

- TBMM açıldığından beri süregelen ikili yönetim (Ankara ve İstanbul'da iki ayrı yönetim) sona erdi. Devlet düzeni birleştirildi.

DİKKAT: Saltanatın kaldırılması I. TBMM döneminde gerçekleştirilen tek inkılâptır.

2. II. TBMM'NİN AÇILMASI (11 AĞUSTOS 1923)

II. TBMM'nin Açılış Nedenleri

- Teşkilat-ı Esasiye'ye (1921 Anayasası) göre seçimlerin iki yılda bir yenilenmesi gerekiyordu. Ancak Kurtuluş Savaşı devam ettiği için seçim yapılamamıştı.
- I. TBMM, Kurtuluş Savaşı boyunca çok yıpranmıştı.
- I. TBMM'de görüş ayrılıkları fazlaydı. Kurtuluş Savaşı'nın sona ermesi bu ayrılıkları iyice gün yüzüne çıkarmıştı. Böyle bir meclisle inkılâpları yapmak zor olacaktı.
- Mustafa Kemal, kendisi gibi düşünenlerden oluşacak bir meclisle inkılâpları gerçekleştirmek istiyordu.
- Muhafif milletvekilleri de daha fazla güçlenecekleri bir meclis istiyordu.

NOT: I. TBMM'de siyasi parti yoktur. Bunun yerine meclis grupları bulunmaktadır.

- Mustafa Kemal ve çevresindekiler **I. Grup'u**,
- Muhafif milletvekilleri **II. Grup'u** oluşturmuştur.
- Daha sonra mecliste grupların sayısı artmış, **Tesanüt, Halk, Müdafaa-i Hukuk, İstiklal, İslahat** gibi gruplar oluşmuştur.

II. TBMM'nin Açılışı

Yukarıda saydığımız sebeplerden dolayı I. TBMM, 1 Nisan 1923'te seçimlerin yenilenmesi kararı aldı. Mustafa Kemal, kendi kadrolarını Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti çatısı altında belirledi ve bu cemiyet kanalı ile seçimlere katıldı.

Yapılan seçimlerin ardından II. TBMM, 11 Ağustos 1923'te açıldı.

Meclisin açılmasının hemen ardından Mustafa Kemal, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti aracılığıyla meclise soktuğu milletvekillerinden oluşan yeni Türk Devleti'nin ilk siyasi partisini kurdu.

DİKKAT: Halk Fırkası adı ile kurulan ilk siyasi parti, 9 Eylül 1923'te tüzüğünü TBMM'ye teslim etti. Cumhuriyet'in ilanından sonra Cumhuriyet Halk Fırkası adını alan parti, 1935 yılında Cumhuriyet Halk Partisi oldu ve 1950'ye kadar iktidarda kaldı.

II. TBMM'nin Belli Başlı Faaliyetleri

- II. TBMM, İnkılâp meclisidir.
- 26 Haziran 1927'de görev süresi dolana kadar pek çok büyük inkılâp bu meclis tarafından gerçekleştirilmiştir.
- II. TBMM'nin ilk büyük icraatı Lozan Barış Antlaşması'nı onaylamak olmuştur.
- Ankara'yı başkent ilan etmiştir. (13 Ekim 1923)
- Cumhuriyet'i ilan etmiştir (29 Ekim 1923)
- Halifeliği kaldırmıştır. (3 Mart 1924)

II. TBMM'nin açılışı hangi Atatürk ilkeleri ile ilgilidir?

- Demokratik bir uygulama olan seçim ve demokrasinin tecelli ettiği yer olan meclisin varlığı öncelikle bizi **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesine ulaştırır.
- Diğer yandan yenilikçi kadrosu ve yaptıkları düşünüldüğünde II. TBMM'nin açılışı **İNKILÂPÇILIK** ilkesi ile de ilişkilendirilebilir.

3. ANKARA'NIN BAŞKENT İLAN EDİLİŞİ (13 EKİM 1923)

Ankara'nın Başkent İlan Edilmesinin Sebepleri

- Lozan Antlaşması ile birlikte İstanbul'un boşaltılması kararı alınmıştı. Bu durum devlet merkezinin neresi olacağı sorununu ortaya çıkardı.
- Lozan'a göre Türkiye, Boğazları koruyamıyor, 20'şer kilometresini askerden arındırmak zorunda kalıyordu. Dolayısıyla

İstanbul için önemli bir güvenlik zafiyeti söz konusuydu.

- Ankara, Anadolu'nun ortasında ve her bakımdan daha güvenli bir yerdedi.
- Ankara, önce Temsil Heyeti'ne sonra TBMM'ye kucak açmış ve ulusal bağımsızlık mücadelesinin, Yeni Türk devletinin sembolü haline gelmişti.
- Diğer yandan İstanbul, eski düzenin, Osmanlı Devleti'nin, teslimiyetçiliğin simgesi durumundaydı.
- Ayrıca Ankara'nın başkent ilan edilişi herkese bir mesaj niteliğindedi. Gelecek köklü değişikliklerin başlangıcıydı.

Sonuçta 13 Ekim 1923'te Yeni Türk Devleti'nin devlet merkezi Ankara olarak ilan edildi.

Ankara'nın Başkent İlan Edilişi Hangi Atatürk İlkesi ile ilgilidir?

Atatürk bir konuşmasında:” Türkün imkânsız mümkün kılan gücünü bir kez daha Dünya'ya göstermek istedim. Gün gelecek şu çorak topraklar koskoca bir şehre dönüşecek...” diyerek Ankara'nın başkent ilan edilme sebebini açıklamıştır. Bu yüzden Ankara'nın başkent ilan edilişi en çok **İNKILÂPÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

4. CUMHURİYET'İN İLANI (29 EKİM 1923)

Cumhuriyet Nedir?

Cumhur, halk demektir. Cumhuriyet ise halkın kendi kendisini yönettiği devlet şeklidir. Demokrasi ile yönetilen devlet yapısının adı cumhuriyettir. Yani Yönetim şeklinin (rejimin) adı demokrasi, devlet şeklinin adı cumhuriyettir.

Cumhuriyet'in İlan Edilme Sebepleri

- Amasya Genelgesi'nden itibaren adım adım millî egemenliğe dayalı bir yönetim zaten kurulmuştu. Şimdi bu yönetimin adını koyma vakti gelmişti.

NOT: İlk kez Abdurrahman Şeref Bey tarafından dile getirilen “**Çoktan doğmuş olan çocuğun adının konulma vakti gelmişti.**” ifadesi Cumhuriyet'in ilanı için söylenmiş ve sonraki dönemlerde pek çok kişi tarafından da kullanılmıştır.

- Saltanat'ın kaldırılması ile ortaya çıkan devlet başkanlığı sorunu
- Meclis Hükümeti sisteminden kaynaklanan ve 1923 sonbaharında ortaya çıkan hükümet bunalımı

29 Ekim 1923'te Teşkilat-ı Esasiye'de yapılan bir değişiklikle Cumhuriyet ilan edildi.

Cumhuriyet'in İlanı'nın Sonuçları

- Devletin adı konmuş oldu. Böylece Devletin rejimi ve ismi tartışmaları sona erdi.
- Meclis Hükümeti sisteminden **Kabine sistemine geçildi.**

DİKKAT: Böylece güçler ayrılığı yolunda önemli bir adım atılmış oldu. Anayasaya göre hala TBMM, Yasama ve yürütme yetkilerini elini bulundursa da uygulamada Yasama ve yürütme güçleri farklı ellere dağıtılmış oldu.

- Aynı gün Mustafa Kemal ilk cumhurbaşkanı seçildi.

NOT: Böylece Devlet başkanlığı sorunu çözümlenmiş oldu.

- İsmet İnönü ilk Başbakan oldu.
- Refet Bele ise TBMM başkanı oldu.

Cumhuriyet'in İlanı Hangi Atatürk İlkesi ile ilgilidir?

Bu konuda fazla söze gerek yok. Tabii ki **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

5. HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (3 MART 1924)

DİKKAT: Halifeliğin kaldırılmasını “Devlet ve toplum yapısının laikleştirilmesi” başlığı altında da işleyebilirdik. Diğer siyasal alanda yapılan inkılâplardan birisi olduğunu belirtmeliyiz.

Halifelik Nedir?

Halife, Arapça halef yani sonradan gelen kelimesinden gelmektedir. Ortaya çıktığında siyasi anlamı, dini anlamından daha ağır basan bir kelimedir. Hz. Muhammed'in vefatı üzerine İslam Devleti'nin yöneticisi ve Müslümanların lideri kim olacak sorusundan doğmuştur.

Yavuz Sultan Selim döneminde Halife sıfatını kullanmaya başlayan Osmanlı Padişahları ise uzun süre bu makamın siyasi gücünden yararlanma çabası gütmemiştir.

Halifeliğin Kaldırılma Sebepleri

- Devlet ve toplum düzeninin laikleştirilmesi gerekmektedir.
- Cumhuriyet yönetimi içerisinde Halifelik gibi bir makama yer olmaması. Çünkü gücünü millettten almayan her türlü güç odağı demokrasi yönetimine aykırıdır.
- Saltanatın kaldırılmasının ardından Halifeliğin eski rejim yanlılarının çevresinde toplandığı bir makam haline gelmesi
- Son Halife Abdülmecit Efendi'nin padişah gibi demeçler verip açıklamalarda bulunması, yabancı elçileri TBMM'ye danışmadan kabul etmesi
- Halifeliğin bizde olması nedeniyle Müslüman devletlerin "içlerimize karışır" endişesiyle Türkiye'ye mesafeli olması

Halifeliğin Kaldırılması Hangi Atatürk İlkeleri ile İlgilidir?

- Halifelik, son haliyle dini anlamı daha ağır basan bir kavramdır. Dolayısıyla Halifeliğin kaldırılması öncelikle **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.
- Diğer yandan yukarıda açıkladığımız üzere Halifelik ile demokrasi rejimi de bağdaşmamaktadır. Bu yüzden halifeliğin kaldırılması ikinci olarak **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

Halifeliğin Kaldırıldığı 3 Mart 1924'te bir dizi kanun daha kabul edilerek, devlet ve toplum

düzeninin laikleşmesi adına önemli adımlar atılmıştır.

3 Mart 1924'te kabul edilen diğer kanunlar

Şeriye ve Evkaf Vekâleti kapatıldı.

Osmanlı Döneminde Din işleri ve vakıflar bakanlığı olan bu kurum, devletin icraatlarının şeriata uygun olup olmadığını denetler ve vakıfların işleyişinden sorumludur. Bunun yerine Diyanet İşleri Başkanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü kuruldu.

YORUM: atılan bu adım **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir. Laikliğin ne olup ne olmadığını çok güzel anlatır. Devlet din kurallarına göre yönetilmeyecek ancak devlet vatandaşına din hizmeti verecek.

Tevhidi Tedrisat Kanunu kabul edildi.

Eğitim-öğretimde birlik sağlayan bu kanun kapsamında medreseler kapatılmıştır. Bu yüzden öncelikle **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir

NOT: Daha ayrıntılı şekilde eğitim ve kültür alanında yapılan inkılaplar konusunda işleyeceğiz.

Erkan-ı Harbiye Vekâleti kaldırıldı.

Savaş Bakanlığı olarak tarif edebileceğimiz bu bakanlık askerlik ile siyasetin birleşmesi anlamına gelmektedir. Bu bakanlığın yerine Milli Savunma Bakanlığı (Siyaset) ve Genel Kurmay Başkanlığı (Askerlik) kuruldu.

YORUM: Askerin siyasetten uzaklaştırılmasının ilk aşaması olan bu adım **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir. Ne demiştik? Demokrasi yönetimi, gücünü millettten almayan hiçbir güç odağını hoş karşılamaz.

Osmanlı Hanedanı Yurt dışına çıkarıldı.

Böylece Osmanlı Hanedanı üyelerinin gelecekte Saltanat ya da Hilafet gibi iddialarla ortaya çıkmalarının önüne geçilmek istendi.

ÖNEMLİ: Halifeliğin kaldırılması ve aynı gün gerçekleştirilen bir dizi kanun, ülkede “**Din elden gidiyor.**” Tartışmalarına neden oldu. Bu gergin ortamda açılan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nın açılması eklenince **Şeyh Said Ayaklanması** patlak verdi.

6. 1924 ANAYASASI’NIN KABULÜ

1924 Anayasası Neden Hazırlandı?

1921 Anayasası, savaş şartlarında hazırlanmış bir anayasaydı. Kişi temel hak ve hürriyetleri ile ilgili kısım bulunmuyordu.

Şimdi savaş bitmiş, ayrıntılı ve daha sağlıklı bir anayasa hazırlanmasının vakti gelmişti.

1924 Anayasası’nın Belli Başlı Özellikleri

- İlke olarak Güçler Birliği devam etse de uygulamada Güçler Ayrılığı benimsenmiştir.

NOT: Bu durum, **güçler birliği görevler ayrılığı** ilkesi olarak geçmektedir.

- Karma hükümet sistemi benimsenmiştir. (Uygulamada **Kabine Sistemi**)
- Madde 2’de yer alan “Devletin dini İslam’dır.” ifadesinden dolayı **laik bir anayasa değildir.**
- Kişi temel hak ve hürriyetleri düzenlenmiştir.
- Siyasal haklar düzenlenmiştir.
- Ancak **sosyal haklar düzenlenmemiştir.**
- Ayrıca meclisin ne ölçüde sınırlama yapabileceği de belirlenmemiştir.

NOT: 1924 Anayasası **Türkiye tarihinin en sivil anayasası** olarak kabul edilir. 1960 askeri darbesine kadar 36 yıl yürürlükte kalmıştır.

1924 Anayasası’ndaki Önemli Değişiklikler

- **1928** yılında 2. Maddede yer alan “Devletin dini İslam’dır.” ibaresi ve 26. Maddede yer alan “TBMM şer’i hükümlerin yerine getirilmesini sağlamakla yükümlüdür.” ibaresi anayasadan çıkarılmıştır.

NOT: Bu değişikliklerden sonra 1924 Anayasası’nın **LAİK bir anayasa** haline geldiğini söyleyebiliriz.

- **1934** yılında Anayasanın 10. Maddesi “ 30 yaşını bitiren kadın, erkek her Türk milletvekili seçilebilir.” Şeklinde değiştirilmiş ve kadınlara seçme seçilme hakkı verilmiştir.
- **1937’de** Atatürk ilkeleri anayasaya girmiştir.

NOT: Bu ilkelerden bir tanesi de laiklik olduğuna göre, bu değişikliği de LAİKLİK aşamalarından bir tanesi olarak değerlendirebiliriz.

7. ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

Demokrasinin ilkeleri

Çoğulculuk: Toplumda her kesimin görüşlerinin temsil edilmesi demektir. Çok partili demokratik yaşam, demokrasinin **Çoğulculuk ilkesi** gereğidir.

Çoğunluk: Çoğunluğun isteğinin olması demektir. Örneğin iki dereceli seçim sisteminden tek dereceli seçim sistemine geçilmesi bu ilke ile ilgilidir.

Seçimler ve Temsil: Temsili demokrasinin temeli sağlıklı seçim yapılması ve toplumun kendi seçtiği milletvekillerini meclise göndermesidir. Örneğin gizli oy, açık tasnif bu amaca hizmet edebilir.

Katılım: Demokratik sürece toplumda ne kadar çok kişi katılırsa demokrasi o derece sağlıklı olur. Örneğin kadınlara seçme seçilme hakkının verilmesi ya da seçmen yaşınının 22’den 18’e düşürülmesi katılım ilkesi gereğidir.

DİKKAT: Burada örnek olarak verdiğimiz uygulamaların tamamı demokrasiyi güçlendirir. Dolayısıyla **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi ile doğrudan ilgilidir.

Atatürk'ün Cumhuriyet'in ilanından hemen önce Halk Fırkasını kurduğunu daha önce işlemiştik. Ancak sağlıklı bir demokrasi için çok partili hayata geçmek şarttı.

Atatürk Dönemi'nde başarısızlıkla sonuçlanan iki çok partili hayata geçiş denemesi olmuştur.

Bunlar:

- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (1925)
- Serbest Cumhuriyet Fırkası (1930)

TERAKKİPERVER CUMHURİYET FIRKASI (1925)

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın Kurulma Sebebi

- Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasının ardından başlayan köklü inkılâplar, Mustafa Kemal ve silah arkadaşlarını yol ayrımına getirmiştir.
- Mustafa Kemal'in dava arkadaşlarından kimisi daha yumuşak bir değişimi istiyor. Kimisi onun gölgesinde ve geri planda kalmaktan rahatsız oluyordu.
- Dolayısıyla bu parti **Mustafa Kemal ve Cumhuriyet Halk Fırkasına muhalefet amacıyla** açıldı.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın Kuruluş Süreci

- Partinin kurucuları Mustafa Kemal'in yakın silah ve dava arkadaşlarıdır. Bunlar arasında **Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Refet Bele, Ali Fuat Cebesoy ve Adnan Adıvar** bulunmaktadır.
- Partinin kurucusu ve **başkanı Kazım Karabekir**'dir.
- Parti, ekonomik model olarak Serbest ekonomiyi savunmuştur.
- TPCF, Halifeliğin kaldırıldığı ve laiklik konusunda önemli adımların atıldığı bir dönemde kurulmuştu. Partinin kurucuları bunu kullanmak için parti tüzüğüne **"Partimiz dini inançlara saygılıdır."** ifadesini eklemiştir. Ayrıca partinin ilk şubesinin Urfa'da açılması dikkat çekicidir.

DİKKAT: Bunlar TPCF'nin **LAİKLİK ilkesi yönünden sorunlu** olduğunu gösterir.

NOT: Partinin açılış sürecinde Mustafa Kemal, çok uzun zamandan beri düşündüğü askerlerin siyasetten uzaklaştırılmasını sağlamıştır. TBMM, çıkardığı bir kanunla **"ASKERE SİYASET YASAĞI"** getirmiştir.

BÖYLECE:

- Her biri aynı zamanda komutan olan muhaliflerinin arkasındaki ordu desteği engellenmiştir.
- Askerin siyasetten tamamen el çekmesi sağlanmıştır. Bu adım daha sağlıklı bir demokrasi anlamına geldiği için **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın Kurulması Sonrasında Yaşananlar

- **"Din elden gidiyor."** tartışmalarının yarattığı gerginlik.
- TPCF'nin açılması ve bunu kullanmaya çalışması sonucu siyasi ortamın hızla kargaşaya dönüşmesi
- İngiliz ajanlarının **"Musul Meselesi"** nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu halkını kışkırtmaları sonucu **ŞEYH SAİT İSYANI** patlak verdi.

ŞEYH SAİT İSYANI

İngilizlerin, bağımsız bir kürt devleti vaadi ile kandırdığı Şeyh Sait ve çevresindekiler, "Din elden gidiyor." Propagandası ile harekete geçtiler.

NOT: Şeyh Sait, isyandaki İngiliz parmağını çıkarıldığı İstiklal Mahkemesi'nde itiraf etmiştir.

Piran köyünde başlayan isyan kısa sürede tüm Güneydoğu Anadolu'ya yayıldı.

Fethi Okyar hükümeti, isyanı engellemek konusunda yetersiz kalınca İsmet İnönü Başbakanlığa getirildi.

İsmet İnönü Hükümeti, olağanüstü hal ilan etmek gibi geniş yetkiler içeren **TAKRİR-İ SÜKÛN kanunu** ile isyanı bastırdı.

Bu kanun kapsamında bir kez daha hayata geçirilen **İSTİKLAL MAHKEMESİ'NDE** yargılanan Şeyh Sait ve beraberindeki 46 kişi idam edildi.

NOT: Şeyh Sait Ayaklanması, demokrasi tarihimizin ikinci (birinci 31 Mart Vakası), cumhuriyet tarihimizin ilk **gerici nitelikli** isyanıdır.

Şeyh Sait Ayaklanması Sonucunda:

- Hükümet, **TPCF'yi** isyanın çıkmasındaki siyasi sorumluluğu nedeniyle Takrir-i Sükûn Kanunu'na dayanarak kapattı.
- İsyandan sonra **tekke ve zaviyeler kapatıldı.**

NOT: Mustafa Kemal, ""Efendiler ve Ey millet, iyi biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti, şeyhler, dervişler, müritler, meczuplar memleketi olamaz." Sözü bu olay nedeniyle söylemiştir.

- Türkiye, Musul'a saldırıp alma şansını kaçırmış, İngiltere ile **1926 Ankara Antlaşması** imzalanarak, Musul'dan vazgeçilmiştir.

1926 Ankara Antlaşması'na Göre:

- Türkiye, Musul ve çevresinin Irak'a ait olduğunu kabul etti.
- Irak, Musul bölgesinden elde ettiği petrol gelirinin %10'unu 25 yıl süreyle Türkiye'ye vermeyi kabul etti.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Denemesinin sonucunda:

- İlk çok partili hayata geçiş denememiz başarısızlıkla sonuçlanmıştır.
- Türkiye'nin henüz çok partili yaşama geçecek kadar siyasi olgunluğa erişmediği ortaya çıkmıştır.

MUSTAFA KEMAL'E SUİKAST GİRİŞİMİ (İZMİR SUİKASTI) 1926

- Suikast girişiminde bulunanlar **İttihat ve Terakki'nin ülkedeki kalıntılarıdır.**
- Mustafa Kemal'in 17 Haziran 1926'daki **İzmir ziyaretine** göre plan yapan suikastçılar, ziyaretin ertelenmesi üzerine başarısızlığa uğramıştır.
- Suikastçılar kaçırarak olan **Giritli Şevki** adlı motorcunun suikastı ihbar etmesi üzerine suikast ortaya çıkarılmıştır.
- Suikastçılar, İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmış ve idam edilmiştir.

NOT: İstiklal Mahkemeleri son kez İzmir suikastı nedeniyle görev yapmıştır.

NOT: Mustafa Kemal, bu girişimden sonra "Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır." demiştir.

ÖNEMLİ:

Mustafa Kemal, önce TPCF deneyimi ile dava arkadaşları ile yaşadığı görüş ayrılığı, ardından suikast girişimi sonrasında Türk milletine yaptıklarının hesabını vermek amacıyla **NUTUK'U** hazırlamıştır.

NUTUK, 19 Mayıs 1919, Atatürk'ün Samsun'a çıkışı ile başlar; 1927'ye kadarki olayları kapsar. Atatürk, Nutuk'u CHF'nin 1927'deki ikinci kongresinde 15-20 Ekim arasında yaklaşık 37 saat boyunca okumuştur.

DİKKAT: İktidara yönelik hamlelerin boşa çıkarılması ve muhalefetin sindirilmesi, aranan huzur ortamını sağlamıştır. Bu ortamda yaklaşık beş yıl boyunca çok önemli inkılâplar neredeyse hiç itirazsız gerçekleştirilmiştir.

SERBEST CUMHURİYET FIRKASI (1930)

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Açılış Nedenleri

- Mustafa Kemal, çok partili yaşamın demokrasinin olmazsa olmazları arasında olduğunun arkındaydı. Kendi sağlığında tam anlamıyla demokratik hayatın ülkede yerleştiğini görmek istiyordu.
- TPCF deneyiminin ardından 5 yıl geçmiş, bu beş yıl boyunca önemli inkılâplar gerçekleştirilmişti. Bu sükûnet, Mustafa Kemal'i çok partili yaşama geçme konusunda cesaretlendirmişti.
- Tek partili yönetimin demokrasi açısından pek çok sakıncası vardı. Muhalefet aracılığıyla iktidarın denetlenmesi, halkın bilgilendirilmesi gerekiyordu.

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Açılışı

Mustafa Kemal, Fethi Okyar'ı cumhuriyetin temel değerlerine saygılı olmak koşuluyla yeni bir siyasi parti kurması konusunda teşvik etti.

Böylece **Mustafa Kemal'in teşviki** ve teminatı ile Serbest Cumhuriyet Fırkası **Fethi Okyar tarafından 1930 yılında** kuruldu.

Parti, 1929 Dünya Ekonomik Buhranı'nın (Kara Perşembe) Türkiye'yi de etkilemesi nedeniyle CHF'nin ekonomi politikalarını eleştirerek serbest (liberal) ekonomiyi savunmuştur. Partini isminde "**Serbest**" ibaresi bundan dolayıdır.

Serbest Cumhuriyet Fırkası açıldıktan sonra siyasi ortam hızla gerilir. Fethi Okyar, parti şubelerinin gerici çevrelerin eline geçmesine engel olamaz.

Sonuçta daha vahim bir olay yaşanmaması için parti yine Fethi Okyar tarafından 3 ay sonra kapatıldı. (Ağustos 1930 açılış-Kasım 1930 kapanış)

NOT: Partinin kapanmasından kısa süre sonra 23 Aralık 1930'da **Menemen Olayı** patlak verdi.

MENEMEN OLAYI

Derviş Mehmet liderliğindeki gericiiler İzmir'in Menemen İlçesi'nde ayaklandılar, şehirdeki karakol komutanı yedek subay **KUBİLAY'I** ve iki askeri şehit ettiler. Olay duyulunca isyan hızla bastırıldı.

NOT: Menemen olayı, cumhuriyet tarihimizin ikinci, demokrasi tarihimizin üçüncü **gerici nitelikli** isyanıdır.

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın ardından

- Bir kez daha Türkiye'nin çok partili yaşama geçmesi için henüz erken olduğu anlaşıldı.
- Mustafa Kemal, çok istemesine rağmen hayattayken bunu göremedi.
- Cumhuriyet tarihinde çok partili hayata kesin olarak **1945 Milli Kalkınma Partisi** (Nuri Demirağ) ve **1946 Demokrat Parti** (Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Hasan Polatkan) ile geçilmiştir.

8. KADINLARA SİYASİ HAKLAR VERİLMESİ

DİKKAT: Kadınlara siyasi haklar verilmesi aynı zamanda toplumsal yaşamda da kadın-erkek arasındaki eşitliği sağlayan bir inkılâptir. Ancak verilen haklar siyasi olduğuna göre bu siyasi alanda yapılan inkılâplar içerisinde değerlendirmek daha doğru olacaktır.

Türk kadınına Dünya, hatta pek çok Avrupa ülkesinden daha önce;

- 1930 yılında belediye seçimlerine katılma hakkı
- 1933 yılında köy veya mahalle muhtarı olma, ihtiyar heyetine girme hakkı
- 1934 yılında milletvekili seçme ve seçilme hakkı verilmiştir.

Kadınlara Siyasi Haklar Verilmesi Hangi Atatürk İlkesi ile İlgilidir?

- Dikkat kısmında bahsettiğimiz gibi yapılan inkılâp öncelikle siyasi hayatla ilgilidir. Bu yüzden kadınlara siyasi haklar verilmesi

önce **CUMHURİYETÇİLİK** ilkesinin bir gereğidir.

NOT: Demokrasinin **katılım ilkesinin** bir gereği olarak.

- İkinci dereceden ise kadın ile erkek arasındaki eşitliği sağladığı için **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

KONU 2: HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

TÜRK MEDENİ KANUNU'NUN KABULÜ (1926)

Medeni Kanun Nedir?

Toplumsal hayatı düzenleyen kanunlar bütünüdür. Medeni kanunun içerisinde kişiler arası ilişkiler, aile hukuku (evlenme, boşanma, miras v.b) yer almaktadır.

DİKKAT: Medeni Kanun'u, Anayasa ile karıştırmamak gerekir. Medeni Kanun'un içeriğinde devletin yönetim şekli veya devlet yapısı ile ilgili kanunlar yer almaz.

Yeni ve Modern bir Medeni Kanuna Neden İhtiyaç Vardı? (Osmanlı Dönemindeki Hukuk Sistemi Nasıldı?)

A. Osmanlı Döneminde aile ve toplum yaşamında Şer'i kanunlar geçerliydi. Kaynağı İslam hukuku olsa Şer'i hukuk kadınla erkek arasında pek çok konuda eşitsizliğe neden oluyordu.

Eşitsizliğe neden olan Şer'i uygulamalardan bazıları şunlardı:

- Erkekler birden fazla kadınla evlenme hakkına sahipti.
- Kadınların evlenme, boşanma ya da istediği meslekte çalışma hakkı yoktu.
- Kız çocuklar, mirastan erkek çocuklarla eşit pay alamıyordu.
- Kadınların mahkemelerdeki şahitliği erkeklerle eşit tutulmuyordu. (İki kadını

şahitliğine karşılık bir erkeğin şahitliği yeterliydi.)

B. Osmanlı Ülkesi'nde Müslüman halk için Şer'i kanunlar geçerliydi. Bu yüzden gayrimüslimlerin kendi hukuk kuralları ve mahkemeleri (Cemaat Mahkemeleri) bulunuyordu. Sonuç olarak ülkede bir hukuk birliği yoktu.

C. Diğer yandan Şer'i kanunların uygulanmasında bile farklılıklar olabiliyordu.

NOT: Bu farklılığı önlemek için Meşrutiyet Dönemi'nde Şer'i kanunların toparlanmasından ibaret Osmanlı'nın ilk medeni Kanunu olan **MECELLE** hazırlanmıştı. Ancak bu da ülkede tam bir hukuk birliği sağlayamamıştı.

Yapılan İnkılâp

Yukarıdaki sebeplerden dolayı acilen Türk toplumunun çağdaş bir medeni kanuna ihtiyacı vardı.

Avrupa'da en son yürürlüğe giren, en modern medeni kanun olan **İsviçre Medeni Kanunu** örnek alınarak Türk Medeni Kanunu hazırlandı ve 4 Ekim 1926'da yürürlüğe girdi.

Böylece:

- Türk toplumu çağın gereklerine uygun modern bir medeni kanuna kavuştu.
- Toplumsal hayatta kadın ile erkek arasındaki eşitsizlik büyük oranda ortadan kaldırıldı.
- Azınlıkların da bu kanuna tabi olması ile ülkede hukuk birliği sağlandı.

Türk Medeni Kanunu'nun Kabulü Hangi Atatürk İlkeleri İle İlgilidir?

Şer'i kanunların yerine Modern kanunları getirdiği için **LAİKLİK** ve **İNKILÂPÇILIK** ilkeleri ile ilgilidir.

Kadın ile Erkek arasında eşitliğe sağladığı için ise **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

DİKKAT: Türk Medeni Kanunu'nun kabulü konusunda yukarıdaki ilkelere arasında bir öncelik sıralaması belirtemeyiz. Ancak **CUMHURİYETÇİLİK ilkesinin olmadığına** dikkat etmeliyiz.

HUKUK ALANINDA YAPILAN DİĞER İNKILÂPLAR

- 1926 yılında İtalya Ceza Kanunu örnek alınarak **Türk Ceza Kanunu** hazırlandı.
- 1926 yılında Almanya ve İtalya ticaret kanunları örnek alınarak **Türk Ticaret Kanunu** hazırlandı.
- 1929 yılında Almanya'dan Ceza Muhakemeleri Kanunu örnek alınarak **Türk Ceza Muhakemeleri Kanunu** hazırlandı.
- 1929 yılında Almanya ve İtalya deniz ticaret kanunları örnek alınarak **Türk Deniz Ticaret Kanunu** hazırlandı.
- 1929 yılında İsviçre İcra ve İflas Kanunu örnek alınarak **Türk İcra ve İflas Kanunu** hazırlandı.

KONU 3: EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

TEVHİD-İ TEDRİSAT KANUNU 1924 (EĞİTİM VE ÖĞRETİMDE BİRLİĞİN SAĞLANMASI)

Osmanlı Dönemi'nde Eğitim Sistemi Nasıldı? (Eğitim alanında inkılâplara neden ihtiyaç vardı?)

- Osmanlı Dönemi'nde eğitimde bir birlik yoktu. Bir tarafta eski usûl ve sadece dini eğitim veren medreseler bulunmaktaydı. Diğer yanda ise Tanzimat Dönemi'nden itibaren açılmaya başlanan ve modern eğitim metotları uygulanan eğitim kurumları bulunuyordu. Bu iki farklı model farklı insan tipleri oluşturuyordu. Bu da milli ve kültürel birliğin oluşmasını engelliyordu.
- Ayrıca devletin müdahale etmediği Cemaat okullarında azınlıklar kendi eğitimlerini uyguluyordu.

- Yabancı okulların uyguladığı eğitime de devletin herhangi bir müdahalesi ya da kontrolü yoktu.
- Tüm bunların yanında devlet tarafından belirlenen bir eğitim politikası ya da müfredat programı da yoktu. Her kurum kendi müfredatını belirliyordu.

Yapılan İnkılâp

3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılarak eğitim ve öğretimde birlik sağlandı.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile:

- Türkiye'deki tüm eğitim kurumları, kurulan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlandı. Bu kurumlara Yabancı okullar ve daha önceden Şeriye ve Evkaf Vekâleti'ne bağlı olan medreseler, askeri rüştiye (ortaokul) ve İdadiler (lise), yetim mektepleri de dâhildir.

NOT: Şeriye ve Evkaf Vekâleti'nin de aynı gün kapatıldığını hatırlayalım.

- Çağın çok gerisinde kalmış ve artık işlevini tamamen kaybetmiş **medreseler kapatıldı. (1925)**
- Halka doğru din hizmeti verecek din adamı yetiştirmek amacıyla **İlahiyat Fakülteleri** kuruldu.

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanan yabancı okullar ile ilgili bir dizi düzenleme yapıldı. Bu kurallar:

- Yabancı okullarda Türk öğretmenler tarafından Türkçe genel kültür derslerinin okutulması zorunlu hale getirildi.
- Yabancı okulları Türk müfettişleri denetleyecekti.
- Yabancı okullardaki öğretmenleri dini kıyafetler giyinmesi ya da öğrencilerin dini ayinlere zorlanması yasaklandı.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile:

- Eğitim ve öğretimde birlik sağlanmıştır.
- Eğitim devletin kontrolüne alınmıştır.

- İkili eğitim sona ermiş; Cumhuriyet, eğitim modeli olarak çağdaş ve batılı eğitime yönelmiştir.
- Tüm Türk halkını kapsayacak, çağdaş ve fırsat eşitliğine dayalı bir eğitim sistemine geçilmiştir.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu Hangi Atatürk İlkesi ile İlgilidir.

- Türkiye Cumhuriyeti, kontrol edemediği, çağın gerisinde kalmış ve sadece dini eğitim veren Medrese eğitiminden bu kanunla vazgeçtiği için öncelikle **LAİKLİK ilkesi** ile ilişki kurabiliriz.
- Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir eğitim sistemi, devletin istediği, milli birlik ve beraberlik hislerine sahip vatandaşlar yetiştireceği için **MİLLİYETÇİLİK ilkesi** ile de ilişkilidir. Bu ilişkiyi yabancı okullara getirilen düzenlemeler açısından da kurabiliriz.

DİKKAT: Sorunun geliş şekline göre **İnkılâpçılık** ve **Halkçılık** ilkelerine de rahatlıkla ulaşabileceğinizi belirtelim.

MAARİF TEŞKİLATI HAKKINDA KANUN (1926)

DİKKAT: Bugünkü Milli Eğitim Temel Kanunu

- Milli eğitim Bakanlığı'nın görev ve yükümlülükleri,
- Bakanlığa bağlı tüm eğitim kurumlarının çalışma prensipleri bu kanunla belirlenmiştir.

HARF İNKILÂBİ (1 KASIM 1928)

Osmanlı Dönemi'nde Kullanılan Alfabe'nin Özellikleri (Harf İnkılâbına neden ihtiyaç vardı?)

- Osmanlı Dönemi'nde yazı dili olarak Arap Alfabeti kullanılmaktaydı.

DİKKAT: Osmanlıca diye farklı bir dil yoktur. Osmanlı Dönemi Türkçesi, Arap harfleri ile yazılmıştır.

- Arap Alfabetinin Türk diline uygun olmayışı ve öğrenmesinin zorluğu ülkede okuma yazma oranının düşük olmasının en önemli sebebiydi.

Arap Alfabetini zorlaştıran özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

- Türkçede olup, Arap Alfabetinde bulunmayan sesler vardı.
- Arap Alfabetinde bulunan bazı harfler ise Türkçede bulunmuyordu.
- Arap Alfabetinde harfler kelimenin başında, ortasında ve sonunda şekil değiştiriyordu.
- Ayrıca Osmanlı Dönemi'nde bu alfabe Hareke (sesli harfe karşılık gelen işaretler) olmadan kullanılmaktaydı.

Tüm zorluklar, alfabe ile okuma değil, şekil ezberleme gibi bir sonuca ulaştırıyordu. Bu da okuma-yazmayı oldukça zorlaştırıyordu.

Yapılan İnkılâp

- Cumhuriyetin en büyük hedeflerinden birisi halkı cehaletten kurtarmaktı. Bu da en kolay okuma-yazma oranını hızla artırmakla mümkündü.
- Bunun için Türk dilinin yapısına uygun ve daha kolay öğrenilebilecek bir alfabe gerekiyordu.
- Ayrıca Türk toplumu, yönünü Batı Medeniyeti olarak belirlemişti. Çağdaş Batılı ülkelerle ilişkilerini artırmak istiyordu.

DİKKAT: Latin Alfabetinin seçilmesinin bir nedeni de Orta Asya Türklerinin de bu alfabeyle kullanmasıdır. Ancak Sovyet Rusya, buna engel olmak için Kiril Alfabetine geçmiştir.

- Bunun için oluşturulan bir komisyon, Latin Alfabetini temel alarak Türk Alfabetini oluşturdu. Bu alfabenin kullanımı 1 Kasım 1928'den itibaren zorunlu hale getirildi.

Harf İnkılâbı Hangi Atatürk İlkesi ile ilgilidir?

- Harf İnkılâbı en doğrudan **İNKILÂPÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

Dikkat etmemiz gereken en önemli nokta ise harf inkılâbının **LAİKLİK ile kesinlikle bir ilgisinin olmamasıdır.**

Harf İnkılâbı ile

- Tüm yurttan **okuma-yazma seferberliği** ilan edildi.
- Okul çağının dışına çıkmış halka okuma-yazmayı öğretebilmek için **MİLLET MEKTEPLERİ** açıldı (1929). Millet mekteplerinde 16-45 yaş arasındaki isteyen herkese ücretsiz okuma-yazma öğretildi.

DİKKAT: Millet Mektepleri, kadın-erkek okul çağı dışındaki herkese eğitim verdiği için **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir. Ayrıca toplumdaki okuma-yazma oranını hızla artırdığı için de **İNKILÂPÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

NOT: 24 Kasım 1928, Atatürk'ün Bakanlar Kurulu tarafından verilen "Millet Mektepleri Başöğretmenliği" unvanını kabul ettiği gündür. Ülkemizde Öğretmenler Günü olarak kutlanmaktadır.

NOT: Tüm bu adımlar sayesinde Osmanlı Dönemi'nde erkeklerde yüzde 7, kadınlarda binde 4 olan okuma yazma oranı 10 yıl içerisinde yüzde yirmiye çıkmıştır.

TÜRK TARİH KURUMU'NUN KURULUŞU 1931 (TÜRK TARİHİNİ TEDKİK CEMİYETİ)

Osmanlı Dönemi'ndeki Tarih Anlayışı Nasıldı? (Türk Tarih Kurumuna Neden İhtiyaç Vardı?)

Osmanlı Devleti Dönemi'nde iki türlü tarih anlayışı hâkimdi.

- **Hanedancı tarih anlayışına** göre geçmiş, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren başlıyordu.

- **Ümmetçi tarih anlayışında** ise geçmiş, İslamiyet'in doğuşu ile başlıyordu.

Yapılan İnkılâp

- Hâlbuki Anadolu halkından Türk olmakla gurur duyan bir millet yaratmak gerekiyordu.
- Bunun için Türk tarihinin en eski dönemlerinin araştırılması, Türklerin Orta Asya'dan itibaren tarihte ne kadar önemli roller oynadığının ortaya çıkarılması gerekiyordu. Yani cumhuriyetin **Milliyetçi bir tarih anlayışına** ihtiyacı vardı.
- Bunun için çalışmalar yapması amacıyla 13 Nisan 1931'de Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti kurulmuştur.

Atatürk bu cemiyetten:

- İslamiyet öncesi Türk tarihi ile ilgili çalışmalar yapmasını,
- Türk yurdunun belirsizliğini giderecek çalışmalar yapmasını,
- Türklerin tarih boyunca Dünya Medeniyeti'nde ne gibi izler bıraktığının aydınlatılmasını istemiştir.

DİKKAT: Tarihe özel bir ilgi besleyen ve bizzat kendisi araştırmalar yapan Atatürk;

- 1932'de I. Türk Tarih Kongresi'nin toplanmasında ve bu kongrede **TÜRK TARİH TEZİ'NİN** kabul edilmesinde etkili olmuştur.

NOT: Bu tezde Hititlerin ve Sümerlerin Türk oldukları iddiası ilk kez dile getirilmiştir.

- Türk Tarih Kurumu'nun çalışmalarını yayınlamak için kurulan **BELLELEN DERGİSİ'NE** ismini vermiştir.
- İş Bankası'ndaki hisselerinin bir kısmını Türk Tarih Kurumu'na miras bırakmıştır.

Türk Tarih Kurumu'nun Kuruluşu Hangi Atatürk İlkesi ile İlgilidir?

Türk Tarih Kurumu'nun kuruluşu tartışmasız ve alternatifsiz bir şekilde **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

TÜRK DİL KURUMU'NUN KURULUŞU (1932)

Osmanlı Dönemi'nde kullanılan dil nasıldı?

- Osmanlı Dönemi'nde kullanılan dil Türkçedir. Ancak bu Türkçenin içerisine çokça Arapça ve Farsça kelime girmiştir.

DİKKAT: Osmanlıca diye farklı bir dil yoktur. "Osmanlı Dönemi Türkçesi" çok daha uygun bir ifade olur. Bu Türkçenin özelliğini de yukarıda belirttik.

- Ayrıca İstanbul ve Saray çevresinde kullanılan Türkçe ile Anadolu'da kullanılan Türkçe arasında büyük fark bulunmaktaydı. Anadolu halkı arasında sade ve öz Türkçe kullanılmaktaydı. Ancak sanat ve kültür dili, Arapça ve Farsçanın etkisi ile çok daha anlaşılabilir durumdaydı.

Türk Dil Kurumu'nun Kurulmasına neden ihtiyaç vardı?

- Milli birlik, beraberliğin sağlanabilmesi için ortak kültür; ortak kültürün oluşabilmesi için ise milli bir dil ilk şarttır. Dolayısıyla Türk milletinin yabancı dillerin etkisinden kurtarılmış, tüm halkın kullanabileceği ortak ve milli bir dile ihtiyacı vardı. Türk Dil Kurumu'nun kurulmasının temel amacı budur.
- Bu amaçla **1932'**de Türk Dil Kurumu kurulmuştur.

Türk Dil Kurumu'nun Kurulması Hangi Atatürk İlkesi ile İlgilidir?

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Türk Dil Kurumu'nun kurulması **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

Türk Dil Kurumu'nun Açıldığında başlıca Görevleri

- Türk dili üzerinde çalışmalar yaparak onu, yabancı kelimelerden ve yabancı dillerin etkisinden kurtarmak
- Türkçeye yeni kelimeler katarak dilimizin zenginleşmesini sağlamak
- Türkçeyi sadeleştirerek, İstanbul Türkçesi ile Anadolu Türkçesi arasındaki uyumsuzluğu ortadan kaldırmak
- Türkçeyi bilim dili haline getirecek çalışmalar yapmak
- Böylece Türk halkının okur-yazarlık oranını kısa sürede artırmak

NOT: Tarih çalışmaları gibi dil çalışmalarına da aktif olarak katılan Mustafa Kemal, "**Güneş Dil Teorisi**" başta olmak üzere pek çok çalışma da etkili olmuştur.

Güneş Dil Teorisi: Dünya üzerinde kullanılan bütün dillerin merkezinde, temelinde Türkçenin olduğunu iddia eden teoridir.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'NİN KURULMASI 1933 (ÜNİVERSİTE REFORMU)

- Osmanlı Dönemi'nde kurulan **Darülfünun**, üniversite düzeyinde eğitim veren bir kurumdur.
- Üniversitelerin özerk olması ilkesi gereği uzun süre Darülfünun'un kendi kendisine çağdaş bir eğitim kurumuna dönüşmesi beklenmiştir. Ancak bu konuda pek mesafe katılmayınca 1933'de Darülfünun kapatılarak yerine **İstanbul Üniversitesi** kuruldu.
- Üniversite'nin kuruluşunda yabancı akademisyenlerin bilgi ve tecrübelerine başvuruldu. Özellikle İsviçreli Pedagoji uzmanı **Albert Malşe** bunların başında gelmektedir.

NOT: İstanbul Üniversitesi'nin çağdaş bir eğitim kurumu haline gelmesinde Almanya'da Nazi baskısından kurtulmak isteyen Yahudi bilim

adamlarının da büyük katkısı vardır. Bu süreçte Yahudi bilim adamı **Albert Einstein** ile mektuplaşan Mustafa Kemal, kendisini Türkiye'ye davet etmiş, ancak Einstein ABD'yi tercih etmiştir.

İstanbul Üniversitesi'nin kurulması hangi Atatürk ilkesi ile ilgilidir?

Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak için atılan en önemli adımlardan birisi olarak üniversite reformu öncelikle **İNKILÂPÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

EĞİTİM ALANINDA YAPILAN DİĞER İNKILÂPLAR

- 1933'te **Yüksek Ziraat Enstitüsü** kuruldu.

NOT: Bu inkılâp önce **İnkılâpçılık**, sonra **halkçılık** ile ilgili olabilir.

- 1936'da Ankara'da **Dil Tarih Coğrafya Fakültesi** açıldı.

NOT: Bu inkılâp için **Milliyetçilik** ve **İnkılâpçılık** ilkeleri ile ilişki kurabiliriz.

DİKKAT: Atatürk Dönemi'nde eğitim alanında yapılan inkılâplar içerisinde **KÖY ENSTİTÜLERİ (1942) yoktur**. Aynı şekilde Milli Eğitim Bakanı denilince ilk akla gelen ve Köy Enstitülerinin fikir babası olan Hasan Ali Yücel, Atatürk Dönemi'nin Milli Eğitim Bakanları içerisinde bulunmaz.

KONU 4: TOPLUMSAL ALANDA YAPILAN İNKILÂPLAR

TEKKE, ZAVİYE VE TÜRBELERİN KAPATILMASI 1925

Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması Neden Gerekliydi?

- Tarikat mensuplarının toplandıkları yerlere Tekke, bunlarında daha küçüğüne zaviye denilmektedir.
- Ayrıca Osmanlı Dönemi'nde Türbeleri işleten, buralara getirilen adak v.b

şeylerden kazanç elde eden türbedar denilen kişiler vardı.

- Laik bir toplum içerisinde tarikatların yeri yoktur. Bu özellikle Şeyh Sait İsyanı ile kendisini göstermişti.

DİKKAT: Halifeliğin kaldırılması, Şeyh Sait İsyanı'na, Şeyh Sait İsyanı ise Tekke ve Zaviyelerin kapatılmasına etki etmiştir.

Yapılan İnkılâp

- 1925'te çıkarılan kanunla tekke, zaviye ve türbeler kapatıldı.
- Aynı kanunla genelde tarikat üyelerinin kullandığı, şeyh, mürit, şerif, seyyid, türbedar, falcı, üfürükçü gibi unvanların kullanılması yasaklanmıştır.

DİKKAT: Cami ya da mescitlere dokunulmamıştır. Tekke ve zaviyelerin mülkiyet hakkı da saklı tutulmuştur.

Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması Hangi Atatürk İlkeleri ile İlgilidir.

- Tekke ve zaviyelerin kapatılması öncelikle **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.
- Diğer yandan toplumda ayrıcalık bildiren unvanların kullanılmasının yasaklanması yönüyle **HALKÇILIK** ilkesi ile de ilgi kurulabilir.

ŞAPKA KANUNU 1925 (KILIK-KIYAFET KANUNU)

Osmanlı Dönemi'nde kılık kıyafet nasıldı? (Kılık-kıyafet kanunu neden gerekliydi?)

- Osmanlı Dönemi'nde insanların mensup oldukları din, ırk, devlet görevlisi olup olmadıkları, zengin ya da fakirlikleri giydikleri kıyafetlerden anlaşılıyordu. Dolayısıyla kılık kıyafet konusunda birlik olmayışı toplumsal birlikteliği de engellemekteydi.
- Diğer yandan toplum, görünüş itibarıyla çağdaş bir görüntü de vermiyordu.

Yapılan İnkılâp

Atatürk ilk olarak **Kastamonu gezisinde** halkın önüne şapka ile çıkmıştır.

1925'te ise Kılık-kıyafet Hakkında Düzenleme adıyla TBMM'de bir kanun çıkarılmıştır. Çıkarılan bu kanunla;

- Devlet memurlarına fes yerine şapka giymeleri zorunlu tutulmuştur.
- 1934 yılında din adamları dışındaki kimselerin mensup oldukları dini belli edecek kıyafetler giymeleri yasaklanmıştır. Din adamlarının ise dini kıyafetlerini yalnızca ibadethanelerde giymesi yasalaştırılmıştır.

NOT: Her dinin ülkedeki en yüksek temsilcisi bu kapsamın dışında tutulmuştur. Örneğin yalnızca Diyanet İşleri Başkanı sokakta cübbe ile dolaşabilir.

NOT: Bu kanunda kadınların giysileri ile herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

Kılık-Kıyafet Kanunu Hangi Atatürk ilkeleri ile İlgilidir?

- Şapka Kanunu, Türk toplumunu görüntü olarak da çağdaş bir toplum haline getirmeyi amaçladığı için **İNKILÂPÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.
- Kıyafetten kaynaklanan toplumsal eşitsizliği yok etmeyi amaçladığı için **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.
- Dini kıyafetler ile ilgili düzenlemeler nedeniyle **LAİKLİK** ilkesi ile ilgilidir.

SOYADI KANUNU 1934

Soyadı Kanunu Neden Gerekliydi? (Osmanlı Dönemi'ndeki Uygulama Nasıldı?)

Osmanlı Dönemi'nde soyadı bulunmuyordu. Bunun yerine resmi işlemlerde kişiler baba adı ve memleket ile birlikte kaydediliyordu. Ancak bu pek çok karışıklığa neden oluyordu.

Toplumsal yaşantıda ise genelde insanlar ayrıcalık ifade eden ağa, bey, eşraf, gibi unvanlar kullanıyordu.

Yapılan İnkılâp

1934 yılında Soyadı Kanunu çıkarıldı. Bu kanuna göre herkes;

- Türkçe olmak,
- Gülünç ya da ahlaka mugayir olmamak,
- Yabancı millet, İrk veya aşiret adı bildirmemek
- Ayrılık ya da ayrıcalık bildirmemek şartıyla bir soyadı seçecekti.

NOT: Bu kanundan sonra TBMM tarafından Mustafa Kemal'e ATATÜRK soyadı verilmiştir. Ayrıca bu soyadını ondan başka hiç kimsenin alamayacağı kanunlaştırılmıştır.

- Aynı yıl çıkarılan bir başka kanunla toplumda ayrıcalık ifade eden ağa, bey, ayan, eşraf v.b unvanların kullanılması yasaklanmıştır.

Soyadı Kanunu Hangi Atatürk İlkesi ile İlgilidir?

Özellikle toplumda ayrıcalık bildiren unvanların ortadan kaldırılması açısından Soyadı Kanunu **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

SAAT, TAKVİM VE ÖLÇÜLERDE DEĞİŞİKLİK

Takvim, saat ve ölçülerde değişikliğe neden ihtiyaç vardı? (Osmanlı Dönemi'nde uygulama nasıldı?)

- Osmanlı Dönemi'nde **Alaturka saat sistemi** kullanılmaktaydı. Bu saat sistemine göre güneşin batışı 12:00'ydü ve her gün ayarlamak gerekiyordu. Her yerde ve zamanda değişkenlik göstermekteydi.
- Osmanlı Dönemi'nde **Hicri Takvim** kullanılmaktaydı. Hicri takvim ay yılı esaslı bir takvimdi. Tanzimat Dönemi'nde mali işlerde kullanılmak üzere güneş yılı esaslı **Rumi Takvim'de** devreye girmiştir. Dolayısıyla hem takvimde bir ikilik

mevcuttu hem de Batı ile ilişki kurmakta zorluk çekiliyordu.

- Ölçülerde ise yöreden yöreye değişkenlik gösteren, standardı olmayan **arşın, endaze, okka, v.b ölçüler** kullanılmaktaydı.

Takvim, saat ve ölçülerde yapılan başlıca inkılâplar

- 26 Aralık 1925'te kabul edilen **Miladi Takvim**, 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başladı.
- 1926'da alaturka saat sistemi yerine **uluslar arası saat sistemine** geçildi.
- 1928'de (harf inkılâbı ile bağlantılı olarak) **uluslar arası rakamlar** kabul edildi.
- 1931'de arşın, endaze yerine **metre** (metrik sistem), okka, dirhem v.b yerine **kilogram** kabul edildi.
- 1935'te hafta sonu tatili Cuma gününden **Pazar** gününe alındı.

Takvim, saat ve ölçülerde yapılan değişiklikler hangi Atatürk ilkesi ile ilgilidir?

Tüm bu değişikliklerdeki temel amaç, Batı uygarlığı ile daha kolay ilişki kurabilmemizi sağlayacak adımlar atmaktır. Bu yüzden takvim, saat ve ölçülerdeki değişikliklerin tamamı **İNKILÂPÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.

KONU 5: EKONOMİ ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

İZMİR İKTİSAT KONGRESİ VE MİSAK-I İKTİSADİ

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Türk ekonomisini yabancıların etkisinden kurtarmak ve kalkınmak için neler yapılması gerektiği konusunda yol haritası çizmek için toplanmıştır.

I. İktisat Kongresi olarak da bilinen bu kongre **Lozan Konferansı'nda görüşmeler çıkmaza girdiği için** (Özellikle kapitülasyonlar, dış borçlar gibi konularda anlaşmaya varılamadı.) dağılmasından sonra 17 Şubat 1923'te toplanmıştır.

DİKKAT: Konferansın toplanma zamanı çok önemlidir. Bu kongre ile ekonomik bağımsızlığın kırmızı çizgimiz olduğunu göstermeyi amaçlarız.

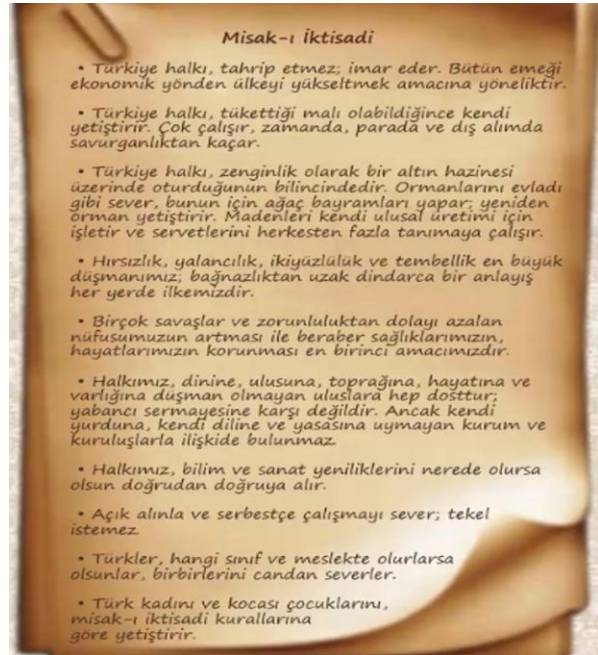
İzmir İktisat Kongresi'ne Türkiye'de ekonominin paydaşı olan sanayici, tüccar, çiftçi, esnaf, işçi gruplarından toplam 1135 delege katılmıştır.

İzmir İktisat Kongresi'nin açılışında Mustafa Kemal'in yaptığı konuşma, kongrenin çalışmalarına da yön vermiştir. Mustafa Kemal bu konuşmada "Askeri ve siyasi zaferler ne kadar parlak olurlarsa olsunlar ekonomik zaferler ile taçlandırılmazlarsa sönmeye mahkûmdurlar. Ekonomik bağımsızlık, en az siyasi bağımsızlık kadar önemlidir." demiştir.

İzmir İktisat Kongresi'nde;

- Misak-ı İktisadi ilan edilmiştir.
- On yıl boyunca izlenecek (1923-1933 arası) ekonomik kalkınma modeli belirlenmiştir.

MİSAK-I İKTİSADİ:

Misak-ı Milli, siyasi bağımsızlık için edilen yeminse, Misak-ı İktisadi de ekonomik bağımsızlık için edilen yemini ifade eder.

Misak-ı İktisadi hangi Atatürk İlkesi ile ilgilidir?

Ekonomik bağımsızlık, tam bağımsızlık için olmazsa olmazdır. Tam bağımsızlık için atılan her adım ise öncelikle **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

İzmir İktisat Kongresi'nde benimsenen ekonomik kalkınma modeli **karma ekonomik modeldir**.

Bu modele göre:

- Kalkınma öncelikle **özel teşebbüs** eliyle gerçekleştirilecek, devlet özel teşebbüse gereken desteği verecektir.
- Özel teşebbüsün yetersiz olduğu alanlarda ise **devlet** doğrudan yatırımlar yaparak ekonomiye müdahale edecektir.
- Kalkınma önce kendi **öz kaynaklarımızla** gerçekleştirilecektir. Kalkınma için dışarıdan hiçbir şey beklenmeyecektir.
- Diğer bir konu ise **yabancı sermaye tümüyle dışlanmamıştır**. Kapitülasyonlarda olduğu gibi bağımsızlığımızdan ve egemenlik haklarımızdan taviz vermemek şartıyla yabancı sermayeye karşı çıkılmamıştır.

SANAYİ ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

Atatürk Dönemi sanayi inkılâplarını iki bölüme ayırabiliriz:

1. İzmir İktisat Kongre'si ile başlayan ve karma ekonomik modelin benimsendiği 1923-1933 arası dönem
2. 1934 yılında 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın uygulanmaya başlamasıyla tam anlamıyla devletçi ekonominin uygulandığı dönem.

1. KARMA EKONOMİK MODEL (1923-1933)

Bu süreçte öncelikli olarak özel teşebbüsün yatırımlar yapması beklenmiştir. Özel teşebbüsü harekete geçirebilmek için **1927'de Teşvik-i Sanayi kanunu** çıkarılmıştır.

Teşvik-i Sanayi Kanunu'na göre:

- Devlet, özel teşebbüse ulaştırma ve depolama imkânları sunmaya, Ucuz elektrik, vergi muafiyeti, ucuz arsa ve bina imkânı, taşıma indirimini gibi pek çok konuda kolaylık sağlamaya söz vermiştir.

DİKKAT: Ancak tüm bu imkânlarla rağmen Teşvik-i Sanayi Kanunu başarıya ulaşmamıştır. 10 yıllık süreçte özel teşebbüs tarafından gerçekleştirilebilen tek sanayi yatırımı Nuri Şeker'in **Uşak'ta açtığı özel şeker fabrikası** olmuştur.

Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun başarısız olma sebepleri

- Özel teşebbüsün elinde sanayi yatırımları için gereken sermaye birikiminin olmayışı
- Teknik eleman ve bilgi eksikliği
- Makine ve yedek parçanın yurt dışından getirilmesi ve bu konuda yaşanan zorluklar
- 1929 Dünya Ekonomik Buhranı'nın (Kara Perşembe) Türkiye'yi de etkilemesi
- 1929 yılına kadar koruyucu gümrük tedbirlerinin alınmayışı

Teşvik-i Sanayi Kanunu hangi Atatürk ilkeleri ile ilgilidir?

Yukarıda da belirttiğimiz gibi bağımsız ekonomi, tam bağımsızlık demektir. Bu amaçla atılan bir adım olduğu için **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir. Diğer yandan devletin ekonomiye müdahale etmesi anlamına geldiği için Teşvik-i Sanayi Kanunu'nu **DEVLETÇİLİK** ilkesi ile ilişkilendiren sorular gördüğümü de belirtmeliyim.

2. I. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI İLE DEVLETÇİ EKONOMİYE GEÇİŞ

- Özel teşebbüs ve Teşvik-i Sanayi Kanunu beklenen kalkınmayı gerçekleştirilmeyince 1933 yılında 5 yıl boyunca gerçekleştirilecek yatırımlar planlanarak

devletçi ekonomik modele tam olarak geçildi.

- I. Beş Yıllık Kalkınma Planı 1934 yılında uygulanmaya başladı.

NOT: Birinci planın başarıya ulaşmasının ardından 1939 yılında **2. Beş Yıllık Kalkınma Planı** hazırlandı. Ancak bu plan patlak veren **II. Dünya Savaşı** nedeniyle uygulanamadı.

- Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda belirlenen hedefler başarıyla gerçekleştirildi.
- Bu planda öncelikle kalkınma için diğer sanayi kollarının ihtiyaç duyacağı hammadde kaynaklarını üretecek sanayi kolları hedeflendi. Bu sanayi kolları **üç siyah (petrol, demir ve kömür) ve üç beyaz (şeker, un ve pamuk)** olarak belirlenmiştir.

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın uygulandığı dönemde gerçekleştirilen başlıca yatırımlar

- Karabük Demir-Çelik Fabrikası kuruldu.
- İzmit'te kâğıt fabrikası (SEKA) kuruldu.
- Gemlik'te yapay İpek fabrikası kuruldu.
- Paşabahçe Cam sanayi kuruldu.
- Kayseri, Manisa, Bursa ve Malatya'da tekstil fabrikaları kuruldu.
- Beykoz'da deri sanayi kuruldu.

Atatürk Dönemi'nde Sanayi Alanında Atılan Diğer Adımlar

- 1925'te yabancıların elinde bulunan tütün tekeli satın alınarak millileştirildi.

DİKKAT: Bu adım önce **MİLLİYETÇİLİK**, sonra **DEVLETÇİLİK** ile ilgilidir.

NOT: Tütün tekelinin Osmanlı Dönemi'ndeki adı **REJİ İDARESİDİR**.

- 1925'te Sanayi ve Maden Bankası kuruldu. Bu banka sanayici ve madencilere kredi vermeyi amaçlıyordu.

DİKKAT: Bu bankanın kuruluşu öncelikle **DEVLETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

- 1933'te Sanayi ve Maden Bankası, **SÜMERBANK'A** dönüştürüldü.

DİKKAT: Aynı şekilde Sümerbank ta **DEVLETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

- 1935'te Maden Teknik Arama Enstitüsü (**MTA**) ve **ETİBANK** kuruldu.

DİKKAT: Her iki adım da yine önce **DEVLETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

ATATÜRK DÖNEMİ'NDE TİCARET ALANINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN İNKILÂPLAR

- Türkiye'nin **ilk özel bankası olan Türkiye İş Bankası kuruldu**. Bankanın amacı tüccar ve esnafa kredi imkânı sağlamaktı.

DİKKAT: İş Bankası'nın özel bir banka olduğu için kuruluşunda Devletçilik ilkesi etkili olmamıştır. Diğer taraftan bağımsız ekonomi için atılan bir adım olduğu için **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

- 1 Temmuz 1926'da **KABOTAJ KANUNU** çıkarıldı. Bu kanun Türk liman ve karasularında gemi işletme hakkını sadece Türk denizcilere vermiştir.

DİKKAT: Kabotaj Kanunu da **MİLLİYETÇİLİK** ilkesi ile ilgilidir.

NOT: 1 Temmuz, günümüzde de Kabotaj ve denizcilik günü olarak kutlanmaktadır.

- 1929'da koruyucu gümrük tedbirleri alındı. (**Milliyetçilik** ilkesi ilk ulaşmamız gereken ilke)
- 1939'da **Türkiye Merkez Bankası** kuruldu. Bankanın amacı Türk ekonomisini ve Türk parasının değerini koruyacak tedbirler almaktır. (Önce **Milliyetçilik** ilkesi sonra **Devletçilik** ilkesine ulaşabiliriz.)

ATATÜRK DÖNEMİ'NDE TARIM ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

- 1925'te **aşar vergisi kaldırıldı**. (Sadece köylüden alınan bu verginin kaldırılması öncelikle **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.)
- 1925'te **Atatürk Orman Çiftliği** kuruldu. (Modern tarım metotlarını köylüye

uygulamalı göstermeyi amaçlayan bu çiftlik öncelikle **İNKILÂPÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.)

- 1926'da Reji İdaresi'nin elinden tütün tekeli alındı. (Tam bağımsızlık için atılan bir adım olduğu önce **MİLLİYETÇİLİK**, ardından **DEVLETÇİLİK** ilkeleri ile ilgilidir.)
- Ziraat Bankası'nın olanakları artırıldı. (Köylüyü ayağa kaldırmak için atılan bir adım olduğu için öncelikle **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.)

DİKKAT: Ziraat Bankası, Osmanlı Dönemi'nde 1863'te kurulmuştur.

- **Tarım Kredi Kooperatifi** kuruldu. Bu kuruluşlar köylüyü örgütleyerek emeklerinin karşılığını almalarını ve organize olmalarını amaçlıyordu. (Öncelikle **HALKÇILIK**, ardından **DEVLETÇİLİK** ilkeleri ile ilişkilidir.)

NOT: Tarım Kredi Kooperatifi'nin geçmişi 1863'te Mithat Paşa'nın kurduğu **Memleket Sandıklarına** kadar uzanır.

- 1929'da Topraksız Köylüye Toprak Verilmesi Hakkında Kanun çıkarılarak **Toprak Reformu** konusunda ilk adım atıldı. Ancak toprak reformu tam olarak gerçekleştirilemedi. (Bu adım **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.)
- 1933'te **Yüksek Ziraat Enstitüsü** kuruldu. (Bu kurumun görevi tarımda bilimsel metotları araştırmak ve geliştirmek olduğu için öncelikle **İNKILÂPÇILIK** ilkesi ile ilgilidir.)

KONU 6: ATATÜRK DÖNEMİ'NDE SAĞLIK ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

- Türkiye, sağlık alanında özellikle 1925'te **Dr. Refik SAYDAM'ın** Sağlık Bakanı olması ile önemli bir atılım gerçekleştirmiştir.
- Ülkenin her yerinde **NUMUNE hastaneleri** açılmıştır.
- 1928'de **Hıfzısıhha Enstitüsü** açılmıştır.

- Trohom, sıtma gibi salgın hastalıklarla mücadele edilmiştir.
- Türk Kızılay'ının imkânları artırıldı.

NOT: Türk Kızılayı, ilk olarak 1868'de "**Osmanlı yaralı askerlere yardım cemiyeti**" adıyla kurulmuştur. 1877'de "**Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti**" adını almıştır. 1935'te ise "Türkiye Kızılay Cemiyeti" olmuştur.

Sağlık alanında yapılan inkılâplar hangi Atatürk ilkeleri ile ilgilidir?

Sağlık alanında atılan tüm adımlar **SOSYAL DEVLET** anlayışının bir gereğidir. Dolayısıyla bu adımların hepsi öncelikle **HALKÇILIK** ilkesi ile ilgilidir. Bu yatırımları devlet yaptığı için **DEVLETÇİLİK** ilkesi ile de ilgi kurulabilir.